דרך היחיד ודרך הרבים. (ה) בירושלמי פריך אמאי איצטריך למיתני דרך הרבים דכיון דתנא דדרך היחיד מפסיק כ"ש דרך הרבים ומשני משום סיפא דקתני הקבר מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילנות אלא גדל כו' וקמ"ל דאפילו דרך הרבים לא מפסיק לאילן ומפרש נמי אמאי תנא שביל הרבים כיון דתנא שביל היחיד מפסיק דמשום אילן לא צריך למיתנייה כיון דאשמועינן דאפי' דרך הרבים לא מפסיק לאילן כל שכן שביל הרבים אלא אתא לאשמועינן דשביל הרבים נמי בעינן שיהא קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אתא איצטריך למיתני כולהו שביל היחיד לאשמועינן דמפסיק לזרעים אע"ג דגריע מכולהו ודרך הרבים אשמועינן דלא מפסיק לאילן ודרך היחיד אשמועינן דלא בעינן קבוע ושביל הרבים אשמועינן דבעינן קבוע ואין להקשות דלא ליתני שביל הרבים ואתא ידענא דבעינן קבוע מדתנן דרך היחיד דאי לא בעי לא ליתני דרך היחיד אלא ליתני שביל הרבים דהוי רבותא טפי או איפכא דלא ליתני דרך היחיד ואתא ידענא דלא בעינן קבוע מדתנן שביל הרבים ולא תנא דרך היחיד דהוי רבותא טפי דהא אי לאו דתנא תרוייהו לא הוה ידענא הי מיניהו (ו) מפסיק טפי דרך היחיד רחב טפי ושביל הרבים בקעי ביה רגלים: **רבי אליעזר מטהר.** דשב"ם פירש דפליגי דרבי אליעזר משיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיבי ליה אלא ספיקא אחת ורש"י פירש בפרק בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דאיירי בשדה מלאה טומאה ופליגי דר"א סבר אע"ג דליכא אלא חדא ספיקא כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה טהור והיינו טעמא דטומאה מסוטה גמרינן וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה דודאי (ז) (נטהרה) וחכמים מטמאין כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת וסוגיא דע"ז מוכחת כפרש"י דר"א מטהר אפילו בספיקא אחת דקאמר עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי כמאן כרבי אליעזר דאמר ספק ביאה טהור פי' דמטעם רוב גבוי ישראל ניהו לא מצינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גבוי ישראל דרעים היו כדאמרינן לעיל (דף מו.) תא אחוי לך דאמאי דפומבדיתא ואמרינן (חולין דף קמ.) פומבדיתאי לוויך אשני אושפיך ומשני (ז) לה שאני התם כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא הוה ליה ספק ספיקא פי' ספק גבוי ישראל ואם תמצי לומר עכו"ם אימור לא נגעי כיון דידעי ע"י רוח מהיה יין לא היו מושקין כו' משמע דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי נגע הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא אם עכו"ם אם ישראלים משום דהוי ספק ביאה אם נאו עכו"ם לשם או לאו ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע"ז דף ע.) דסליק לנהרדעא ושרייה ר"א וקאמר רב דימי לא ידענא אי משום דסבר כר"א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל ניהו ופריך ספק ביאה ספק מגע הוא ומשני כיון (ח) דפתוח חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי ואע"ג דתלינן אדעתא דממונא והוי ס"ס אפ"ה לא שרי אלא לר"א (ט) ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן ופרש"י התם גבוי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו"ם או רוב ישראלים ושרי אפילו לרבנן דספק ספיקא היא אבל הכאן בתר פולמוס הוה ידע רבי אליעזר (י) דשרא אם אם רוב עכו"ם הלכך אף על גב דאיכא למימר דאתו אדעתא דממונא ליכא אלא חדא ספיקא אם היו רוב עכו"ם ושרי לרבי אליעזר כיון דפתוח חביות טובא דמוכחא מילתא דלשם ממון באו ולא מנסכי דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה דקתני אלו ואלו מותרות הלכך אף על גב דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא כספק ביאה דמי ומיהו קשה לר"ת לשני הפירושים דבמסכת טהרות (פ"ו מ"ד) מוכח דרבנן מטמאין אפי' בספק ספיקא דתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות ספיקי ספיקי ספיקות ברה"י טמא ברה"ר טהור כילד כו' ואח"כ קתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים דמייתי הכא ומיהו הוה דע"ז נוכל לפרש כשיטת רש"י דר"א שרי אפי' בספיקא אחת כדמוכח (כ) הסוגיא ורבנן נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפי' בספק ספיקא ביין נסך שריא ספק ספיקא ור"ת מפרש דפליגי דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור דאוקמה אחזקיה וליפיון מסוטה דטמא וא"כ מה לי תרי ספיקי דהא אפי' בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור ור"א סבר אין לך בו אלא חידושו ודוקא חדא ספיקא טמא ואתי שפיר ההוא דפולמוס דמשמע אפילו בספק ספקא לא שרי אלא לר"א דוקא ובהיא עובדא דנהרדעא לא גרים ר"ת לא שאני התם כו' דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי ור"א שרי אפילו בספיקא אחת אלא מפרש ר"ת כמאן כר"א בנימוחא גרים והדר גרים האי ספק ביאה ספק מגע הוא ולא דוקא ספק מגע קאמר דאדרבה ספק ביאה הוא דספק אם נאו עכו"ם שם אם לאו דאימור ישראל ניהו אלא לספיקא אחת קרי ספק מגע דספק ביאה דר"א היינו ספק ספיקא והכי פריך והא ספיקא אחת היא ואפי' לר"א לא שרי בספיקא אחת וא"ת ומנ"ל דלרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במס' ע"ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות: **רבי אליעזר מטהר.** נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר' אליעזר היכי בעי למימר בפ' בתרא דע"ז (דף ע. ושם) דשמואל ורבי אלעזר כר' אליעזר והא שמואל ור' אלעזר אית להו סוף פ"ק דנדה (דף ח.) דאין הלכה כר' אליעזר בסדר טהרות אלא בד' והך בסדר טהרות היא: **בהעלם** אחד חייב. אפילו בשתי רשויות ותימה דאמר רבא בפ' המוליא יין (שבת דף פ. ושם) הוליא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוליא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב מה צריך דרך עליה הא לא בעי הכא (ט) אלא לרשות אחת אפילו רחוקות זו מזו ויש לומר דודאי בלא דרך עליה חייב והא דנקט דרך עליה לאשמועינן דאם העביר תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת לחייב אע"ג דלא הוי אלא תוך ג' לקרקע והקשה ר"ח לרבי יוסי דב' רשויות אמאי פטור והאמר בפ' הבונה (דף קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי וגרס ר"ח מרשות אחת חייב משתי רשויות פטור אם הוליא חצי גרוגרת משתי רשויות לרשות הרבים פטור אבל אם ברשות אחת לקחה אפילו חלקה והוליאה לשתי רשויות חייב דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ולר"י נראה דלאו פירכא היא דלא דמי דהתם שם המלאכה (מ) כתיבה וכתיבה נגמרה כשיכתוב שתי אותיות ואפי' רחוקות זו מזו אבל הכא שם המלאכה היא הוצאה וכשהוליא לשתי רשויות אחתי לא נגמרה הוצאה עד שיקרבם:

אבל

דרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין בימות החמה ובין בימות הגשמים טומאה מאי היא דתנן (ו)הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו ר"א מטהר וחכמים (א)מטמאין (ב)שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא **אבל לשבת לא** רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא (ג)הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור רבי יוסי אומר (ד)בהעלם אחד ברשות **דרך הרבים.** ט"ז אמה רוחב דרך היחיד (ו) ד' אמות ולא זו אף זו קתני: **שביל הרבים.** שהולכין שם רבים ברגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים. וכולא לא זו אף זו קתני: **הקבוע בין בימות החמה.** ואפילו בימות הגשמים שאין רגילים להלך בבקעה מהלכין שם שאין חריסה וזריעה לשם: **טומאה מאי היא.** מאי הספק שייך בשדה לענין טומאה: **דתנן כו'.** ואליבא דר"א הוא דשייך הספק כדמפרש ואזיל: **בימות הגשמים.** הוא"ל רה"י לטומאה וספיקה טמא שהרי אין מהלכין בה בני אדם אלא לקלקל הזריעה: **הלכתי למקום הלז.** נכנסתי בבקעה זו: **וחכמים מטמאים.** דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ג' שדות חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאהיל שמא לא הלך וספיקו טמא: **ספק ביאה טהור.** היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום (ב) טומאה אם לאו וספק ספיקא הוא וטהור אבל היכא דליכא אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא. והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מגר וחצב בימים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מגר בימים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא: וקדייק גמרא דלרבנן אמר רבי יוחנן דוקא פאה וטומאה אבל לשבת לא הוי הספק אי מפסיק מגר וחצב בין שני רה"ר והוליא חצי גרוגרת בזה ואחר כך הוליא חצי גרוגרת בשני חייב דאפילו לרבי יוסי דפטר בשני רשויות (ג) דאין המגר מפסיקן לשני רשויות: במסכת שבת [עו:] תנן המוליא אוכלין חייב בגרוגרת בשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה [ביצה יג:] ולא חשיבא הוצאת דבר (ד) משוי בפחות מכגרוגרת: **בהעלם אחד חייב.** שלא נודע לו בינתים שהוא שבת דידיעה מחלקת: ברשות

עין משפט נר מצוה

רנ א מי"י פ"כ מהל' שאר אבות הטומאה הלכה ט:
רנא ב מי"י פי"ח מהל' שבת הלכה כד:

רבינו גרשום

דרך היחיד. היינו מצר שבין שדותיו כשהולך בו משדה לשדה: דרך הרבים. היינו מצר שבין שדהו לשדות של רבים: שביל. שביל ממש אלא של יחיד קצר ושל רבים רחב: הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים. דבימות הגשמים מונעים דריסת הרגל מן השדות משום דזרעין (ו) ואותו שביל דמפסיק דמונעין לא חשיב אא"כ הוי קבוע בימות החמה ובימות הגשמים. קאמר מיהת דרך היחיד דהיינו מצר דמפסיק לפאה וה"ה לחצב: טומאה. נמי מפסיק מצר וחצב דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים מש"ה נסיב ימות הגשמים כדאמרן דבימות הגשמים מונעין דריסת הרגל והוי כרה"י וקי"ל ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא דגמרינן מסוטה ואפ"ה אם אמר הלכתי למקום הלז בבקעה זו והטומאה היתה מעבר למצר או לחצב ואמר איני יודע אם נכנסתי למקום הטומאה שמעבר לחצב ר"א מטהר דהוי הספק: אבל לשבת לא. דלאו הספק לשבת דלא הוי כשתי רשויות: רבא אמר. אפי' לשבת הוי הספק כדאמר לקמן אפי' פיסלא: לרשות אחת שחיקן. כגון מרה"י לרה"ר חייב דמצטרפי: לשתי רשויות פטור. היינו לשתי רשויות כגון אם היה עומד בבית דיש לו שני פתחים אחד פתוח לרשות הרבים ואחד פתוח לרשות אחר והוציא חצי גרוגרת בפתח זה וחצי גרוגרת בפתח זה:

ו) לכאורה ל"ל ואותו שביל דמונעין ממנו בימות הגשמים לא חשיב להספיק אא"כ הוי קבוע וכו'.

מסורת הש"ס

ו) טהרות פ"ו [מ"ה] פסחים י. ע"ז ע., **ב)** [עי' טהרות שם מ"ד], **ג)** שבת פ. כריתות ח., **ד)** [ל"ל נפתרה].

הגהות הב"ח

(א) רש"בם ד"ה דרך וכו' ד' אמות. ר"כ בפ' המוכר פירות דף ק' אתא דרך היחיד הוא שני גמדין ומתלה פי' שתי אמות קצועות ומתלה וע"ש: **(ב)** ד"ה ספק וכו' אם כא עד מקום הקבר אם לאו: **(ג)** ד"ה וקדייק וכו' דפסר בשתי רשויות הכא חייב דאין המגר: **(ד)** ד"ה נמס' שבת וכו' ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל תשוב: **(ה)** תוס' ד"ה דרך היחיד ודרך הרבים שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע וכו' בירושלמי פריך וכו' משום פיסא נקטיה דקתני: **(ו)** **באה"ד** כי מייניהו עדיף דדרך היחיד דאתי: **(ז)** ד"ה ר' אליעזר וכו' ומשני **לא** שאני: **(ח)** **באה"ד** ומשני כיון דפתחו חביות וכו' וכספק ביאה דמי אלמא אע"ג: **(ט)** **באה"ד** אלא לר"א דוקא ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפי' לרבנן: **(י)** **באה"ד** הוה ידע ר"א דשרייה אם **הם** רוב ישראלים **או רוב** עובדי כוכבים: **(כ)** **באה"ד** כדמוכח **התם** הסוגיא: **(ל)** ד"ה בהעלם וכו' לא בעי הכא דבר' יוסי אלא לרשות אחת: **(מ)** **באה"ד** שם המלאכה היינו כתיבה והכתיבה נגמרה:

מוסף רש"י

ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע כו'. ואי לא קבוע לא מפסיק, דמקום לר הוא ולא תשוב (מנחות עא:). **הנכנס לבקעה.** הרבה שדות הממוכים יחד קרי בקעה (פסחים י.) **שדות הרבים** זו אלא זו (ע"ז ע.). **בימות הגשמים.** הוא בקעה רשות היחיד לטומאה מפני שבכר נמה הזרע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה ויקו"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא (פסחים י. ובע"ז ע"ושם). **בשדה פלונית.** כלומר באחת השדות ויודעים אנו באיזו היא ולכל שדה ושדה מטריחים במגריה (פסחים י.) אי: באחת מן השדות ואין אנו יודעין איזו היא (ע"ז ע.). **הלכתי למקום הלז.** בנקבעה זו (שם ושם). **וחכמים מטמאין.** דהוא"ל לה ספק טומאה ברה"ר, וה"א לא חשיב לה ספק טומאה אא"כ נכנס לשדה אבל איני יודע אם האהיל אם לא, אבל הכאתא הוה ליה ספק ספיקא (פסחים י.). **ספק מגע טומאה.** דאמר נכנסתי לשדה שטומאה בה ואיני יודע אם נגעתי בטומאה אם לאו (ע"ז ע.). **בשני העלמות פטור.** דיש יודיעה לאחי שיעור (כריתות יז.).

ברשות אחת חייב בשתי רשויות פטור
ו׳ואמר רבה אוהוא שיש חיוב חטאת ביניהם
אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית
אבל פיסלא לא רבא אמר אפי׳ פיסלא ואזדא
רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת
ברשות גיטין דמי אין שם לא מצר ולא חצב
מאי פירש רבי מרינוס משמו ׳כל שנקראת
על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקרו ליה בי
גרגותא דפלניא יתיב רב אחא בר עויא
קמיה דר׳ אסי ויתיב וקאמר משמיה דר׳
אסי בר חנינא חצובא מפסיק בנכסי הגר
מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו
תיחם יהושע לישראל את הארץ ואמר רב
יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיירות
העומדות על הגבולין אמר רב יהודה אמר
שמואל ׳כל שהראהו הקב״ה למשה חייב
במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קיני קניזי
וקדמוני תניא רבי מאיר אומר נפתוחא
ערבאה ושלמאה רבי יהודה אומר הר
שעיר עמון ומואב רבי שמעון אומר
ערדיסקים אסיא ואספמיא: **מתני׳** ״היו
שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים
ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים
בראשונה שנים בשניה ושנים בשלישית
משלשין

ברשות אחת. ברה״ר עצמה שהוליא בה חלי גרוגרת לאשון באותה עצמה הוליא האחרון: **בשתי רשויות.** הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס״ל: **ואמר רבה.** אימתי חשיבי שתי רשויות: **והוא שיש חיוב חטאת ביניהם.** שיש רה״י בין שתי רה״ר שאם הוליא ממנו להן או מהן הכנים לו חייב חטאת הלכך חשיב הפסק לעשותן שתים: **אבל כרמלית.** כגון בקעה שבינתיים לא מחלקת להו דבטל מן התורה להכא ולהכא: **אבל פיסלא לא.** כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה י׳ (ה) אמות ואין רוחב ד׳ ח״ג גבוה י׳ אלא שאין רוחב ד׳ דהוי מקום פטור דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרה״ר ומרה״ר לתוכו וכן מתוכו לרה״ר ומרה״ר לתוכו וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן דליכא מקום חשוב של ד׳ טפחים הלכך לא הוי הפסק: **רבא אמר אפילו פיסלא.** מחלקת הרשויות לפטרו מחיוב שבת דלא גרע ממגר וחצבה: **ואזדא רבא לטעמיה.** דאמר לעיל [נה:] אפי׳ לענין שבת: **רשות גיטין דמי.** דאמרי׳ בסמ׳ גיטין בהזורק (דף עז.) דאם הקנה לה חצרו להתגרש וזרק לה גט ונפל על הפיסלא שבחצר אינה מגורשת דהא פיסלא מקום אחר הוא בפני עצמו ואינו בכלל חצר וחצר הקנה לה ולא פיסלא דחד מקום מושיל אינם תרי מקומות לא מושיל אינם הכי מפרשינן לה התם ובקמר רבא רשות שבת דומה לרשות גיטין דה״ג לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו ומחלק רשויות אם הוא ממולא בינתים דמי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר ה״ג לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רה״ר: וקבעי גמרא לר׳ יוחנן דאמר המילר והחלב מפסיקין בנכסי הגר [נה.] שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתיהן ואם אין שם לא מגר ולא חצב דאינה מסויימת במגריה מה לי אמר רבי יוחנן כמה צריך להחזיק שיקנה הכל דאילו רב ושמואל אמרו לעיל (ב) כדאזיל תיירא דתורי והדר אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר קבעי ליה: **פירש רבי מרינוס משמו.** של רבי יוחנן: **כל שנקראת על שמו.** כל שנקראת (ג) על שדה אחד בלשון יחיד על שמו שקורין לה שדה פלוני שאין אומר שדות פלוני קנה הכל במכוש אחד: **כי גרגותא דפלניא.** כל השדה שהיה הגר משקה מגורו קנה הכל במכוש אחד: **מאי חצובא.** איזה דבר הוא ומאי חשיבותו להחשב כמגר: **שבו תיחם.** בין שבט לשבט בין אים לאים שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן: **לא מנה יהושע כו׳.** כדאמר בפ״ק (לעיל דף ד׳:) יהושע כתב ספרו: **על הגבולין.** כדי להראות התחומין. ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן מה טעם חשב אותן עיירות: **כל שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה.** בשעת מיתתו דכתיב וירא׳ ה׳ את כל הארץ את הגלעד עד דן (דברים לד): **חייב במעשר.** דהם הם ז׳ עממים הכתובים בכל מקום. אבל קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו (ג) בין הבתרים לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא כשיחזירם לנו לעתיד כדאמר בב״ר (ג) אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולן פטורין מן המעשר דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וגו׳ (שם) זאת למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה כן נראה בעיני. ואף על גב דרפאים נמי כתיב באברהם לא ממעטינן ליה דהיינו חוי דלא כתיב התם ומצינו שכבשם משה דכתיב (דברים ג) ההוא יקרא ארץ רפאים בלומר היינו רפאים שיתן לאברהם (ג) בין הבתרים: **תניא ר״מ אומר כו׳.** כולהו הני תנאי בפירוש דקיני קניזי וקדמוני פליגי: **מתני׳ נמצאו זוממין.** שבאו ב׳ ואמרו להם היאך ראיתם חזקה זו והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני: **משלמין לו את הכל.** כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן דכתיב (דברים יט) כאשר זמם ולא כאשר עשה לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק: **שנים בראשונה כו׳.** דהיינו ג׳ כתות לג׳ השנים כת לשנה כת לשנה אם נמצאו זוממים כולם: ד)**משלשין ביניהן.** כל כת תתן השלש דג׳ כתות הם וקי״ל ה)(מכות ה:) אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם:

שלשה

(ה) [שבת פ.], ב) [דף נד:], ג) [סוף פרשה מד], ד) שיין לע״ב, ה) [מגילה עז:], ו) ל״ל ממרלית. רש״ש,

הגהות הב״ח

(ה) רשב״ם ד״ה אבל פיסלא וכו׳ שאין גבוה עשרה ואין רוחב כל״ל ותיבת אמות נמחק: (ב) ד״ה כל וכו׳ שנקראת שדה מ׳ כל״ל ותיבת על נמחק: (ג) ד״ה חייב וכו׳ לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: (ד) תוס׳ ד״ה לאפוקי וכו׳ וי״ל דמה שהראהו:

מוסף רש״י

בשתי רשויות. ושמיכן ר״ה אלא שיש הפסק ביניהם (שבת פ.). פטור. דלרשויות מחלקות (כריתות יג.). והוא שיש חיוב חטאת ביניהם. שמופסקות כרה״י. אבל אם היה כרמלית מפסיקן, כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה וב׳ בתים סתומים אחד לרה״ר זה ואחד לזה והוליא חלי גרוגרת מבית זה לרשות זה וחלי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא סתומה לה, חייב, דאין דלא מפסיק לה רה״ר חצא דאותה הוא (שבת פ.). חצובה. עשב גאה הוא (ע״ז יד:).

עין משפט נר מצוה

רנב א מי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה כד:
רנג ב מי׳ פ״ל מהל׳ זכיה הל׳ יג ועי׳ בהשגות ומ״מ ונל״מ טוש״ע ח״מ סי׳ ערב סעיף ז:
רנד ג מי׳ פי״ל מהל׳ תרומות וע״ש כל הפרק:
רנה ד מי׳ פכ״ח מהל׳ עדות הלכה ז טור ח״מ סי׳ לח:

רבינו גרשום

אמר רבה. היכא אמרי׳ לשתי רשויות פטור הוא שיש חיוב חטאת ביניהן כגון מקום שהוא רה״ר בין אלו ב׳ רשויות הרבים כגון עמוד גבוה י׳ ורחב ד׳ מפסיק בין אלו ב׳ רשויות הואיל דהוא מקום חשוב שאם היה מוציא גרוגרת שלם ביחד מתוכו לרה״ר חייב חטאת להכי יש לו כח להפסיקו כשהוציאן לחצאין דפטור: אבל כרמלית לא. הוי הפסק ומצטרפין וחייב: אפי׳ פיסלא. הוי הפסק לשבת ולא מצטרפי: פיסלא. היינו חתיכה של עץ שנמוכה מי׳ ואינה רחבה ד׳ דהיינו כל שהוא כעין מצר וחצב: רשות שבת כרשות גיטין דמי. מה לענין גט מפסיק שאם זרק לה גט על הפיסלא והיא עומדת על הקרקע או עומדת על הפיסלא וזרק הגט על הקרקע אינו גט עד שיהיו היא וגיטה במקום אחד כך מפסיק נמי לענין שבת בין שני חצאי גרוגרת לפוטרו: אין שם לא מצר ולא חצב. בנכסי הגר והחזיק בה אחד במכושו: מאי. עד היכן קנה: כל שנקראת על שמו. של גר זכה: היכי דמי נקראת על שמו: כל היכא דקרו ליה בי גרגותא דפלניא גר. כל השדה שהיה משקה הגר מבורו זכה זה בה: שבו תיחם. בין איש לחבירו: לא מנה יהושע בספרו. אלא עיירות העומדות על הגבולים של א״י מכלל דאחריני הוי טובא שלא היה יכול להזכירן: קיני וקניזי וקדמוני. דכתיב הקב״ה לאברהם אבינו. פטור ממעשר דלא ראם משה דאינן מז׳ עממין והיינו נמי דדבי מאיר ור״י ור׳ שמעון: פיסקא שנים. מעידים אותו בראשונה. שאכלה שנה ראשונה: ושנים בשנה שניה ושנים בשלישי׳ ונמצאו זוממין.

אבל פיסלא לא. הקשה ריב״ן והלא פיסלא היא כרמלית דבהזורק (גיטין דף עז:) ומס ד״ה פליג) מפרש דפיסלא דהוי גבי גט רשות לעצמה כגון דלא גבוהה י׳ ח״כ משמע דגבוהה ג׳ ומקמתא חייבי ברחבה מרבעה דלא משכחת רשות בפני עצמו שהוא חשיב בפחות מארבעה ועמוד גבוה ג׳ ורחב ד׳ ברה״ר הוי כרמלית וא״כ אמאי קאמר אבל פיסלא לא וי״ל דמ״מ הואיל וקטן הוא כל כך ומטלטל לא חשיבא לאגבי להפסיק בין ב׳ רשויות בכרמלית): **אין שם לא מצר כו׳.** אטומאה קאי כדמוכח בהדיא בתוספתא דטהרות (פ״י) דקתני הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני אמרו לפי רבי אליעזר הרי היא של רה״ר פירש ר׳ מרינוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כו׳ ולא כפ״ה דפירש משמו דקאמר רבי מרינוס היינו משמו של רבי יוחנן:

העומדות על הגבולים. אין לפרש על הגבולים של א״י דכמה עיירות חשיב שהם באמצע א״י אלא בגבולים דכל שבט ושבט וכו׳: **כל שהראהו כו׳.** עפי׳ הוה ליה למינקט מה שמיתם בחלה מקצי שמונה עיירות של המגר ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל: **חייב במעשר.** וא״ת וכללא הוא והלא הרבה ברכים בכשום עולי מגריס ולא בכשום עולי בבל ולא נתחייבו במעשר אע״פ שהראם למשה וי״ל דקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא והשתא ניחא אלא תקשי כל לאתויי מאי דאתא לאתויי ברכים שבכשו עולי מגריס ולא בכשו עולי בבל: **לאפוקי מאי.** תימה מאי קאמר לאפוקי מאי והא כל קאמר דמשמע לאתויי וי״ל (ד) דמשהראהו דייק דמשמע לאפוקי וא״ת ולימא לאפוקי חו״ל וי״ל דאין זה חידוש ולכך אמר לאפוקי קיני וקניזי וקדמוני אף על גב דמא״י הם: **הר שעיר עמון ומואב.** תימה דמשמע דעמון ומואב לא בכשום עולי מגריס ובספ״ק דיבמות (דף עז. ושם) אמרינן עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית דאמר מר הרבה ברכים בכשו כו׳ וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד והניחום שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואין לומר דהתם בעמון ומואב שטהרו בסיחון דהתם נהג שביעית דהיינו עבר הירדן דאמרינן בפסחים (דף נג.) ג׳ אלעזר לגיעור יהודה ועבר הירדן והגליל ואומר ר״מ דעבר הירדן היינו ארץ סיחון ועוג אלא היתה מעמון ומואב ועוד מתרץ ר״מ דביבמות נמי אייתי בעמון ומואב שלא טהרו בסיחון דהכא ולא בא לפרש התם אמאי אין שביעית נוהגת שם דהא חוצה לארץ היא אלא לפרש למה מעשרין מעשר עני ולא מעשרין מעשר שני שלא לשנות סדר הסנים דבמס׳ ידים (פ״ד משנה ג) איכא פלוגתא דר׳ אלעזר בן עזריה גזר שיעשרו מעשר שני כמו בבבל שלא לשנות מסדר הסנים ור״ע גזר שיעשרו מעשר עני כמו במגריס שהיא קרובה מעשרין מעשר עני כדי שיהו עניי ישראל נסמכים עליהם אף עמון ומואב שהם קרובים כו׳ וא״ת ואמאי לא מייתי ביבמות ההוא טעמא דמגריס דתנן במסכת ידים (שם) וי״ל דניחא ליה למימר טפי הרבה ברכים כו׳ דלמ״ד לא קידשה הניחו אפי׳ מא״י עצמה ליכבש מפני סמך עניים וזה התירון עיקר דבהכי מיתרצא דלא קשיא דר״א אדר״א ורבי יהושע אדרבי יהושע ואין להאריך:

ערדיסקים אסיא כו׳. תימה דמשמע אסיא בחו״ל היא וא״כ היכי קאמר בפ׳ זה בורר (סנהדרין דף כו. ושם) רבי חייא בר זרונקי ור״ש בן יהולדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא והתניא בפ״ק דסנהדרין (דף יא. ושם ד״ה אין) דאין מעברין אלא ביהודה ובשלמא ר״מ דעיבר שנה בעסיא (מגילה יח:) איכא למימר דלא הניח כמותו בא״י כדאמרינן בברכות (דף סג.) אע״ע אלא ר׳ חייא ור״ש ליכא למימר דלא הניחו כמותן דהא ר״ל הוי קרי ליה רועי בקר וחמורים על השביעית וי״ל דהתם הוא לעבר היינו חיסוד כמו ועיבר שלש שנים זו אחר זו דפרק קמא דהתם (סנהדרין דף יב.) תדע דהא שנה שביעית היתה ותני התם (סוף פ״ק) (דף יב.) דאין מעברין שנים בשביעית:

משלשין

משלשין ביניהם. הכא לא שייך למיפרך ולימרו הנך קמאי אלא מנא ידעינן דכל דקאי בדי דינא לאקהולי אתי אהאי מרעא אלא מנן לחיובי מחזיק פירות קאתינן כדפריך בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) גבי שור ולימרו הנך [1](קמאי) כו' אלא מנן לחיובי פלגא ניזקא קאתינן דכיון דמחזיק מביאין לב"ד ודאי לטובתו בלו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו פירות: **הרי** אלו ג' עדיות. שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה: **והן** עדות אחת.

דאין משלמין עד שיזומו כולן:

ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה. ומ"ת דהכא כ"ע דרשי דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה (שם דף עא:) אמרינן חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' ה' חצאי בקר וי"ל דהכא משום דדבר מיותר הוא ומ"ת והא איצטריך לדבר דבר מממון לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף 5.) וי"ל דדבר דגבי ערוה מופנה הוא ואפילו למ"ד דלמידין ומשיבין שמא ליכא למיפרך מידי ואי איכא למיפרך י"ל דלאו מדבר דרים אלא מעל פי שנים יקום [2] דמשמע יקום כל העדות ולא חצי אבל גבי ממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם להכי אין סברא למעט חצאי בקר והא דדרשינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ושם) גבי שור של שני שותפין כופר [3] ולא חצי כופר שאני התם דלכפרה אתי דאין אדם מביא חצי כפרה חצי חטאת וחצי אשם והא דאמרינן התם (גיטין מב:) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר התם כל הכופר דשייך בו משלם ומשיב כופר שלם דלא הרג אלא חצי בן חורין ובפרק יש בכור (בכורות דף מח: ושם ד"ה דרבי) דרשי' חמש ולא חצי חמש התם נמי מצות פדיונו ה' סלעים ולא מקיימא מצוה בפחות [4]: **אלא** למעוטי שנים אומרים אחת בגבה. אומר רשב"ג דאין צריך לחלק בפירוש הקונטר' דאפילו [היתה] חשובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה ובדקו למחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים חשיב חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולין [1] ולא דמי לעדות חזקה דהכא אין עדותן עדות אלא עדות ב' אחרונים [2] ואין מועיל לשום דבר בעולם לכך הוי חצי דבר אבל שנים בראשונה אע"פ שאין עדות מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה בעדותן לשלומי פירי ודבר אלם הוא: **אלא** מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית בו'. פי' הקונטר' דר"ג היה סבור דרב יהודה חייבי באחד אומר אכלה חציו ראשונה שלישית וחמישית ואין נראה דא"כ מאי פריך אלא מעתה אכלה ראשונה כו' אין ה"נ דלסברתו אמר רב יהודה דהוי חזקה והכי הוה ליה למיפרך אמאי הוי חזקה והא אין שום אדם אומר שאכלה רצופין ולא דמי לר' יהושע בן קרחה וגראה לפרש דר"ג ידע דתרוייהו אחדא שמא קמסהדי וה"פ כיון דאמר דהוא חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי משום דתרוייהו אחזקה קמסהדי אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ושתית ורביעית ושתית הניחה בורה כדרך מוכרי בגאי ואחד אומר לא כי אלא אכלה [3] שתית רביעית ושתית וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה ה"נ דהוה חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי כיון דתרוייהו מיהא אחזקה קא מסהדי ומשני שנה אחת חצין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שביתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"ג כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה והלכך הויא חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף נב.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה וטעמא דר' יהושע מפורש בסנהדרין בפ' זה בורר [5.] דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרוייהו אחזקה קמסהדי: **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'.** דהיינו כרב יהודה הכי נמי דתיהוי חזקה הא ודאי לא תיהוי חזקה דלא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרוייהו אחזקה מעלייתא [1] קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה לעופה דחזקה בדילוג אינה כלום. וכן עיקרא של שיטה זו כמו שפירשתיה: **א"ל רב יהודה הכי השתא התם כו'.** וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה חצי עדות הוא הכא תרוייהו נמדא שמא מסהדי כשזה אומר אכלה חצין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלם שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון דעדות שלימה יש על השלם שנים מה יש פסול [1] עוד אי משום דזה אומר אכלה שעורים: **בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי.** אין מבינין יפה בין קמח [2] חטים לקמח [3] שעורים:

ההוא

משלשה אחים ואחד מצטרף עמהם. דהיינו אח לשנה אח לשנה ואחד עם האח שאותו אחד מעיד עם כולן: **הרי אלו ג' עדיות.** ולהכי כשר עדותן דאשתא דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת: **והן עדות אחת להזמה.** שאם הוזמו משלשין ביניהן וגם אין ניזומין עד שיזומו כולן:

גמ' מתני'. דתשיב לג' כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה: **דלא כר"ע.** דלר"ע לא מהני עדותן כלל הואיל וכל אחד אין מעיד על חזקה שלימה דשלש שנים אלא על שליש חזקה והיינו חצי דבר: **אבא חלפתא.** אחי חלפתא דר' יוסי שתם היינו רבי יוסי בן חלפתא: **שהיה ר"ע אומר דבר.** על פי שנים עדים יקום דבר שלם ישתלם כל הממון ע"פ עדים השנים: **ולא חצי דבר.** כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה והיינו שליש דבר ולא דבר שלם הואיל ואין שני עדים מעידים על כל הג' שנים: ה"ג **אילימא למעוטי אחד כו'.** במס' נדה (דף נב:) אמר ב' שערות שאמרו אפי' אחת בגבה ואחת בכריסה: **בכריסה.** באותו מקום: **חצי עדות הוא.** דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין למייבה וקרא חצי דבר אתא למעוטי שהרי דבר כתיב וחצי עדות למעוטי לא איצטריך קרא דבהדיא כתיב לא יקום עד אחד וגו': **אלא.** האי דבר למעוטי חצי דבר [1] דכי האי גוונא כגון שנים אומרים אחת בגבה ראינו ולא בדקנו יותר ושנים אומרים אנו בדקנו מלפניה וראינו אחת בכריסה ואי לאו מיעוטא דקרא דבר ולא חצי דבר לא היה לנו לפסול עדות זה דעדות זה כשר הוא מאחר שיש ב' עדים על כל שיער אהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' [2] שערות אלו ואלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא מינהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בשת אחת אשם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא מינהו [3] ואין כלום אלא אם כן שנן ביחד וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות דהא ביחד היו נמצא שכל כת עדות של חצי דבר מעידין וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה אלא חצי שיעורי גדלות ראינו. אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה ומי שראוה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלכות הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר אלם בפני עצמו דעל כרחך כיון דקרא למעוטי אחת ומיעוטא אחד הוא דאיכא [4](למימר) אין לך למעט כי אם [5] חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי דהיינו עדות ב' שערות בשתי כתות: **ואחד אומר.** אותן ג' שנים שאתה אומר אכלה חצין אני מעיד כמותן שאכלה אבל אכילת שעורים היתה הרי זו חזקה. וטעמא מפרש לקמיה: **מפקיף לה ר"נ אלא מעתה כו'.** ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפנינו דבין חצין ושעורין טעו אינשי אלא ס"ל דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אכלה חצין ואחד אומר אכלה שעורים כו' לאו באותן ג' שנים דקמסהיד האי מסהיד האי דא"כ עדות מוכחשת היא ומיבטל אלא ס"ל לר"נ דה"ק רב יהודה אחד אומר אכלה חצין ג' שנים כפי מנהג עובדי אדמה ואחד אומר אכלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה והיינו שם שנים בדילוג ושאלתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג שנה אחת חצין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שביתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"ג כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף נב.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה וטעמא דר' יהושע מפורש בסנהדרין בפ' זה בורר [5.] דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרוייהו אחזקה קמסהדי: **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'.** דהיינו כרב יהודה הכי נמי דתיהוי חזקה הא ודאי לא תיהוי חזקה דלא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרוייהו אחזקה מעלייתא [1] קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה לעופה דחזקה בדילוג אינה כלום. וכן עיקרא של שיטה זו כמו שפירשתיה: **א"ל רב יהודה הכי השתא התם כו'.** וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה חצי עדות הוא הכא תרוייהו נמדא שמא מסהדי כשזה אומר אכלה חצין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלם שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון דעדות שלימה יש על השלם שנים מה יש פסול [1] עוד אי משום דזה אומר אכלה שעורים: **בין חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי.** אין מבינין יפה בין קמח [2] חטים לקמח [3] שעורים:

ההוא

עין משפט נר מצוה

רנו א ב מיי' פכ"ח מהל' עדות הלכ' ז טור ח"מ סי' לח:

רנו ג ד מיי' פ"ד מהל' עדות הלכ' ז סמג לאוין קט עושה"ע ח"מ סי' ל סעיף יג:

רנח ה ו מיי' פע"ו מהל' טוענן ונטענן הלכ' ב סמג עשין לה עושה"ע ח"מ סי' קמה סעיף ח:

רבינו גרשום

משלשין ביניהן. כל כת משלמת לו שליש דמי הקרקע: שלשה אחין. מעידין כל אחד שאכלה שנה: ואחד. עד נכרי: מצטרף. להעיד עמהן עם כל א' וא': הרי אלו ג' עדיות. שכל מה שמעיד אח זה אין מעיד אח זה וכשר הוא העדות: והן עדות אחת. הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי אם הוזם זה נכרי או אחד מן האחין שמצטרף עמו בטל כל העדות של חזקה זו הואיל וזה נכרי מעיד עם כולן ומשלמין בין ארבעתם: על פי שנים עדים יקום דבר. שלם ולא חצי דבר וזה השנים אין מעידין אלא שליש דבר: ורבנן. דמתני' דקא סברי ה"ז חזקה [דבר] ולא חצי דבר מאי עבדי ליה למעוטי מאי: האי חצי עדות. דאחד בלבד אמר בגבה: אלא שנים אמרו אחת בגבה. היינו שנים מעידין חצי דבר וכן נמי שנים אומרין אחת בכריסה דלא מצרפינן לסהדותייהו דהאי כת דמעיד על נימא אחת בלבד אכתי משוו לה קטנה. וכן נמי כת אחרת משוו לה קטנה ולא ידעת איזו חזיא כרישא: אחד אומר. שזרעה לאכלה ג' שנים חטים וא' אומר שעורין אכלה ג' שנים הרי זה חזקה: בין חטי לשערי לא דייקי. אינשי ועדותן עדות והויא חזקה:

מסורת הש"ס

(א) [סנהדרין כח.], (ב) כ"ק ע. [תוספתא כ"ב פ"ג], (ג) ב"ק ע: סנהדרין ל: ודף פו., (ד) כ"מ ל"מ"ז, (ה) כנ"מ: קמח. [קמח. ו) [ל"ל בחלא"], ז) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה דבר ותוס' ב"ק מ. ד"ה כיפר],

תורה אור השלם

ו לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חַטָּאת בְּכֹל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:

דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחי חלפי דבר חצי עדות כל"ל ותוס' ו' נמתק: (ב) רשב"ם ד"ה אלא אמר וכו' בכי אחי חלפי גוונא וכו': (ג) בא"ד ולו ב' השערות אלו אחת מכאן ואלו אחת מכאן וכו': (ד) בא"ד ואיגון כלום וכו' וכל כת וכת היה יכול וכו': (ה) בא"ד למעטו כי אם אותו חצי דבר: (ו) ד"ה אלא מעתה וכו' מעלייתא דאצופה קמסהדי: (ז) ד"ה א"ל רב יהודה וכו' מה יש פסול עדות עוד אי משום דזה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים: (ח) תוס' ד"ה ורבנן וכו' יקום דבר דמשמע: (ט) בא"ד כופר שלם ולא חצי כופר: (י) ר"ה אלא למעוטי וכו' כל מה שיכולין לראות ולא דמי: (כ) בא"ד ואין מועיל. ג"כ עי' בר"ף: (ל) ד"ה אלא מעתה וכו' אלא אכלה שניה דרביעית:

מוסף רש"י

משלשה אחים ואחד. מן הסוק עם כל אחד ואחד מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן הסוק ומעיד אחד מן האחין והכא מן הסוק על שנה ראשונה ואחד מן האחין והכא מן הסוק על שנה שניה והשלישי על השלישית, הרי אלו שלש עדיות. והחזקה קיימת ולא אמרינן עדות אחת היא והרי העדים קרובים, אלא ג' עדיות נינהו, דאשתא דקא מסהיד האי לא מסהיד האי (סנהדרין כח.). והן עדות אחת להזמה. דעד דמזומי כולהו לא משלמי ממונא, דהא לא הוה תחוקמא כיצד לגיקה אלא בסהדותא דכולהו (שם). חלפתא. שם אביו של ר' יוסי (ב"ק ע:). אחת בגבה. שיער לאיתי בקשרי אצבעותיה (ב"ק ע: וסנהדרין כ: ועי' נדה נב.). אי: אחת אותו מקום (נדה שם). האי חצי דבר. שיער אחד, וחצי עדות. עד אחד יש לשיער ופשיטא דלאו עדות היא (ב"ק שם וסנהדרין שם).

ההוא שטרא. והוצרך המלוה לקיימו: **שכיב חד מינייהו.** מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר ואילו לא מת היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ואמרינן בגמ'[ו] לדברי חכמים על מנה שנשטר הן מעידין אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחברי' והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם[ז] אלינא דרבנן דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת דכיון דעל מנה שנשטר הן מעידין וכי אמר זה כתב ידי נפק פלגא דממונא לאפוקי שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה אשתכח דכוליה ממונא נכי ריבעא נפק אפומיה ואתן על פי שנים עדים[ז] בעינן תרי דבר על פיו של זה ותרי דבר על פיו של זה והלכך הכא דשכיב חד מינייהו אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו: **אתא אחוה דהאי דקאי.** אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו כדפרישית דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת דחידן המת: **היינו מתניתין.** דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת דלא חשיבי אלא כחד אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד אף כאן העד החי מעיד על החתימה שלו ואחיו על חתימת יד המת: **התם.** במתניתין לא קנפיק כל הממון: **נכי ריבעא.** חסר רביע דהיינו שלשת חלקים ממון אפומא דאחי אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי ופלגא נפיק אפומא דאחי והלכך כשירין לעדות זו דטעמא דפסיל רחמנא קרובים בעדות אחת לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו שהרי אינם אחר שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם ראה החזקה שלש שנים: **אבל הכא.** גבי שטרא נפיק נכי רבעא דממונא דהיינו שלש חלקי הממון אפומא דאחי וכי חשבת לאחי כעד אחד נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע ולא קרינא על פי שנים עדים וגו': **מתני' אלו דברים שיש להם חזקה.** כלומר אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו יש לו חזקה לזה המחזיק ויכול לטעון אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה או מכרתו לי כגון תשמישין קבועין כדמפרש לקמן שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשותו והלכך בשלש שנים הוא חזקה דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל [כא.] דכיון דקביעות תשמיש הוא כדמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי והוא חזקה בשלש שנים. ורבינו חננאל פירש אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו ולא נהירא אלא לקמיה קאי כדפרישית דאי לעיל קאי ומסקנא דמתני' דלעיל היא אריכות לשון של הכל הוא בלא לורך ועוד דאכתי תניון לקמן יש להם חזקה עוברת. כללא דמילתא כל הני יש להן חזקה דתנן במתניתין עד סוף הפרק בחזקת שלש שנים מיירי כדמוכח בברייתא (לקמן נט:) בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני יגעת: **היה מעמיד בהמה בו'.** כל הנך דברים המיטלטלין הן ואין תשמיש של קביעות ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים ולכך אין לו חזקה למחזיק לומר מדוע לא מחית בידי דאמר ליה בעל חצר לא חששתי למחות דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי ולא הייתי נפסד כלום ומעתה אני מקפיד: **תנור וכיריס.** מטלטלין הן וכן ריחיים בריחיא דידא: **אבל עשה מחילה בחצר בו'.** הרי זה גדר והרי זו חזקה כל מקום תוך המחילות שעשה יכול לטעון לקוח הוא בידי: **הכנים תרנגולין לתוך הבית.** של חבירו שלש שנים גם על זאת ודאי מקפיד אינש ואם לא מיחה הפסיד דודאי על פיו עשה וברשותו: **ועשה מקום בו'.** או עשה מקום: **עמוק שלשה.** כדי שלא יתפזר: **או גבוה שלשה.** מחילה גבוהה שלשה: **גמ' מאי שנא רישא.** דבהעמדת בהמה כדי בלא מחילה אין זו חזקה: **ומ"ש סיפא.** דבעשיית מחילה קנה. וקא ס"ד השתא דבאינש בעלמא שאינו בר חצר זו קאמר דאין זו חזקה והלכך קשיא ליה מ"ש רישא מסיפא הא ודאי מקפידין בני חצר על אינש שיבא כאן בהמותיו ומדלא מיחו ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו ואמאי אין לו חזקה ולקמן [ע"ב] מתרץ לה בשותפין: **אמר עולא.** כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד. והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו וא"ל לך חזק וקני והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכיריס דאין זה נעל וגדר דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע: **בנכסי חבירו נמי לא קנה.** כלומר לענין חזקת שלש שנים שלוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי אינה קרויה חזקה להיות במקום עדי מכירה דהא לא עבד ולא מידי: **כל שאילו בנכסי הגר קנה.** כגון עשיית מחילה ורפק בה פורתא: **בנכסי חבירו נמי קנה.** כלומר הוא חזקה. ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא. ומיהו הכנים תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא דהוי חזקה בנכסי הגר לא הוא חזקה והאי דלא פריך לה משום דעדיפא מינה קפריך רב ששת. ואית דמפרש דהכנים תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר דהיינו נעל שנעל את הדלת בפניהם ולאו מילתא היא דנעילת דלת לאו חזקה היא דאינו דומה אלא למבריח אדי כדאמרן לעיל (נג.) ונעל דלת בבנין מיירי שעשה דלת או סתימה: **וכללא הוא.** בתמיה דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע: **ניר.** אמרינן בפירקין דלעיל (דף ג:) דלבולי עלמא ניר לא הוי חזקה דבנכסי הגר קנה אפי' רפק בה פורתא ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו לפי שהכל תלוי באכילת הפירות שאם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי יזרע ואחר יאכל: **והרי אכילת פירות.** לקיטת הפירות דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים כדאמרן בכוליה פירקין: **ובנכסי הגר לא קנה.** דאין זה נעל וגדר כדאמרן לעיל (דף נד.) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני: **אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה.** לעולם גבי אינש שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות לא שבא רישא ולא שבא סיפא דהויא חזקה שאין בני חצר מניחין לנכרים להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו בתוך שלש שנים הויא חזקה:

והכא

ומשני דהכא לא מכחשי אהדדי דבין חיטו ושערי לא דייקי אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן בזה בורר (סנהדרין דף ל:) התם צריכי למידק שחייב לשלם (ח) אותו מנה שלוה אבל הכא לא דייקי דבכל ענין שיאכלנה חטין או שעורים הויא חזקה ומיהו זה אומר אכלה חטין וזה קטנית עדותן בטלה דאפי' בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית: **הכא נפיק** (כ) **נכי רבעא [דממונא] אפומא** ד)דחד. ואע"ג דיש תקנה כדאמרינן בפרק ג' דכתובות (דף כא. ושם) דאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו' הכי נמי הכא אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד והוה מדמה למתני': בשותפין

ההוא שטרא דהוה חתימי עליה בי תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי וחד אחרינא לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר מתני' ג' אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי אמי דמי התם לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי: מתני' אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה [ב]היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחים וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה: גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא

מסורת הש"ס

ו) [כתובות כא.], ז) [שם], ח) [דברים יט], ד) [ל"ל דאחי],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אלא מעתה כו' לשלם כאותו מנה: (ב) ד"ה הכא נפיק כולה ממונא נכי ריבעא:

עין משפט נר מצוה

רנט א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' ד סמג עשין קח טוש"ע מ"מ סי' מו סעיף יב:

רס ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יד וסי"ב מהל' שכנים הל' ה סמג עשין לה וסי' פב טוש"ע מ"מ סי' קמ סעיף טו וסי' קפא סעיף ה ועי' בב"י:

רבינו גרשום

אחתימת ידא דאידך. דמית: היינו מתני'. דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד: התם. במתני' לא נפיק. אלא פלגא ממונא אפומא דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי. שאותו את הנחתם מעיד על חצי הממון ואת השני ואחד מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע: **פ"סקא** היה מעמיד בהמה. בחצר חבירו: או מעמיד תנור וכירים וכו'. אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר: אבל עשה מחיצות. דהיינו בנין קבוע או הכנים תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה: כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה: כל שבנכסי הגר לא קנה. כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע: והרי ניר בנכסי הגר קנה. כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה: ובנכסי חבירו לא קנה. כדאמר בפירקין דלעיל אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה: והרי אכילת פירות. אילן חבירו ג' שנים הויא חזקה: ובנכסי הגר לא קנה. כדאמר לעיל בההיא איתתא דאכלה תליסר שנין ולא קנתה בהכי: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא מתני'